

การศึกษาสภาพแวดล้อมของพื้นที่เปิดโล่งเพื่อการเรียนรู้ อยู่อาศัยภายในสถาบันการศึกษา กรณีศึกษา มหาวิทยาลัย วลัยลักษณ์

The study of open space environment for learning and living on campus : case study of Walailak University

ภาณุวัฒน์ สวัสดิ์¹
Panuwat Sawasdee

บทคัดย่อ

การศึกษาเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมของพื้นที่เปิดโล่ง เพื่อการเรียนรู้อยู่อาศัยที่เกิดขึ้นภายในสถาบันการศึกษา มีวัตถุประสงค์เพื่อการพัฒนาปรับปรุงสภาพแวดล้อมของพื้นที่ต่างๆ ให้มีความสอดคล้องและเหมาะสมกับกิจกรรมการเรียนรู้อยู่อาศัยที่เกิดขึ้นภายในมหาวิทยาลัย เป็นการศึกษาด้วยการสำรวจพื้นที่ การสังเกต การประเมินสภาพแวดล้อม และการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับประสิทธิภาพการใช้สอยพื้นที่ สภาพปัญหาที่เกิดขึ้น และแนวทางการในการพัฒนาปรับปรุงพื้นที่เปิดโล่งให้มีความเหมาะสมกับกิจกรรมการใช้สอยของกลุ่มผู้ใช้ รวมถึงการศึกษาความพึงพอใจและความคิดเห็นด้านต่างๆ ต่อสภาพแวดล้อมของพื้นที่เปิดโล่งภายในมหาวิทยาลัย ของกลุ่มผู้ใช้ ผลของการศึกษาทำให้พบปัญหาเกี่ยวกับการใช้ประโยชน์ที่ดินที่ไม่เป็นไปตามแผนเดิมตามที่ถูกออกแบบไว้ การบริหารจัดการและการดูแลรักษา การปรับเปลี่ยนพื้นที่ใช้งานไปจากเดิม รวมถึงความต้องการใช้งานพื้นที่ที่เปลี่ยนไปตามเวลา จึงทำให้ไม่สามารถใช้งานบางพื้นที่ได้อย่างเต็มประสิทธิภาพ เกิดปัญหาต่างๆ ตามมา เช่น ความสวยงาม ความเพียงพอ ความสะดวก ความเหมาะสม มีผลให้คะแนนความพึงพอใจจากกลุ่มผู้ใช้พื้นที่อยู่ในระดับที่ “น้อย” และมีความต้องการด้านต่างๆ เกี่ยวกับการใช้งานพื้นที่ ซึ่งจะนำไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาปรับปรุงสภาพแวดล้อมของพื้นที่เปิดโล่งภายในมหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ต่อไป

คำสำคัญ: มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ สภาพแวดล้อมทางกายภาพ พื้นที่เปิดโล่ง การเรียนรู้อยู่อาศัย

1 อาจารย์ประจำ สำนักวิชาสถาปัตยกรรมศาสตร์และการออกแบบ มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์
E-mail : arch_sawasd@hotmail.com

Abstract

The study of open space environment for learning and living in an educational institution by post-occupancy evaluation has an objective to improve environmental in different areas of the university to suit with students' learning and living activities. The study was conducted by area survey, observation, environment evaluation, and data analysis on efficient use of space, occurring problems, and guidelines were proposed for modifying open space areas for better usage of the user group. In addition, users' satisfaction and their opinions on the open space areas at the university were also studied. The findings indicated that usage of the areas does not follow the original designed plan. There are problems on area management and maintenance, area transformation, and uncertain demand of area usage. Therefore, some areas cannot be used efficiently. Following problems such as area aesthetic, sufficiency, convenience, and suitability are still being found. The level of area users' satisfaction is low. There are still various area usage preferences which will be beneficial for developing future environmental guidelines to improve open space areas at Walailak University.

Keywords: Walailak University, physical environment, open space, living and learning

ที่มาและความสำคัญ

มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์เป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ ที่มีรูปแบบการบริหารเป็นของตนเอง โดยเป็นอิสระจากระบบราชการ มีจุดมุ่งหมายที่จะเป็นมหาวิทยาลัยสมบูรณ์แบบ (comprehensive university) โดยได้พัฒนาสภาพแวดล้อมให้เป็นมหาวิทยาลัยรูปแบบเรียนรู้อยู่อาศัย (residential university) ที่มีระบบสาธารณูปโภคและสาธารณูปการแบบครบวงจร และสิ่งอำนวยความสะดวกอื่นๆ รวมทั้งการจัดภูมิทัศน์ให้มีสิ่งแวดล้อมที่ดี ร่มรื่นเขียวสะอาด ปราศจากมลพิษ เป็นแหล่งเรียนรู้ภายใต้สิ่งแวดล้อมที่ดี เนื่องจากนักศึกษาและบุคลากรส่วนใหญ่พักอาศัยอยู่ในมหาวิทยาลัย เพื่อส่งเสริมคุณภาพชีวิตด้านการศึกษาและการทำงานอย่างมีความสุข

มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ตั้งอยู่อำเภอท่าศาลา จังหวัดนครศรีธรรมราช ด้วยขนาดพื้นที่กว่า 9,000 ไร่ ซึ่งถือเป็นมหาวิทยาลัยที่มีพื้นที่ใหญ่ที่สุดในประเทศไทย ซึ่งแนวความคิดเดิมได้ถูกออกแบบเป็น “อุทยานการศึกษาเฉลิมพระเกียรติ” ให้เป็นแหล่งเรียนรู้ที่ทันสมัยทั้งด้านธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรมและโบราณคดี และหลังจากเปิดดำเนินการบนพื้นที่ตั้งปัจจุบันมาเกือบ 20 ปี มหาวิทยาลัยได้มีการพัฒนาสภาพแวดล้อมภายในมหาวิทยาลัยอย่างต่อเนื่อง ซึ่งก็มีทั้งในส่วนที่เป็นไปตามแนวความคิดเดิมที่ถูกออกแบบไว้ และมีการพัฒนาบางส่วนที่ได้เปลี่ยนแปลงไปจากแนวความคิดเดิมที่วางไว้เช่นกัน

งานวิจัยนี้มุ่งทำการประเมินสภาพแวดล้อมและศึกษาวิเคราะห์ปัญหาที่เกิดขึ้นระหว่างกิจกรรมและสภาพแวดล้อมของพื้นที่ใช้สอยที่มีความสอดคล้องกันมากน้อยเพียงใด เพื่อหาวิธีการแก้ปัญหาที่เหมาะสมและตอบสนองกับความต้องการต่อพฤติกรรมการใช้สอยของผู้ใช้ในปัจจุบันอย่างแท้จริง

วัตถุประสงค์ของโครงการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพแวดล้อมทางกายภาพของพื้นที่เปิดโล่งในมหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์
2. เพื่อวิเคราะห์และเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างกิจกรรมการใช้สอยที่เกิดขึ้น และสภาพแวดล้อมของพื้นที่เปิดโล่งในมหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์
3. เพื่อเสนอแนะแนวทางในการออกแบบและปรับปรุงสภาพแวดล้อมของพื้นที่เปิดโล่งภายในมหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ ที่สอดคล้องกับความต้องการใช้สอยและกิจกรรมการเรียนรู้อยู่อาศัยภายในมหาวิทยาลัย
4. เพื่อเป็นแนวทางในการปรับปรุงผังแม่บทและกำหนดนโยบายการพัฒนาและใช้ประโยชน์ที่ดินของมหาวิทยาลัยในอนาคต

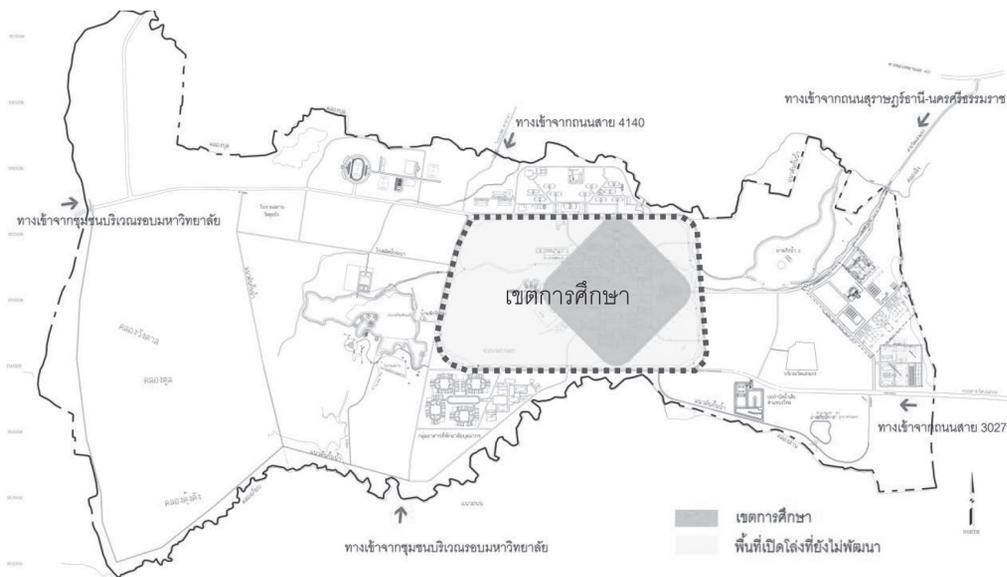
ขอบเขตการศึกษาวิจัย

ขอบเขตด้านพื้นที่

การศึกษามุ่งเน้นในบริเวณ “เขตการศึกษา” ของมหาวิทยาลัยเป็นหลัก ซึ่งมีขนาดพื้นที่โดยประมาณ 400 ไร่ และอาจจะรวมถึงพื้นที่เกี่ยวเนื่องบางส่วน ซึ่งเป็นพื้นที่เปิดโล่งที่ยังไม่ได้มีการพัฒนาโดยรอบเขตการศึกษาอีกประมาณ 1,000 ไร่ เนื่องจากพื้นที่ทั้งสองส่วนนี้เป็นพื้นที่ที่อยู่บริเวณใจกลางของมหาวิทยาลัยและมีความสำคัญมากที่สุดในการใช้งานพื้นที่ของทั้งนักศึกษาและบุคลากร

ขอบเขตด้านเนื้อหา

ทำการเก็บข้อมูล วิเคราะห์ปัญหาที่เกิดขึ้นในพื้นที่เปิดโล่ง (ภายนอกอาคาร) ที่ส่งผลกระทบต่อกิจกรรมของกลุ่มผู้ใช้สอย และเสนอแนะแนวทางในการพัฒนาสภาพแวดล้อมเพื่อการเรียนรู้อยู่อาศัยภายในมหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ในอนาคต

ภาพที่ 1 แสดงขอบเขตพื้นที่เขตการศึกษา มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์

ระเบียบและวิธีวิจัย

1. การศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับผังบริเวณและรูปแบบของสภาพแวดล้อมของพื้นที่เปิดโล่งในมหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์
2. การศึกษากิจกรรมการใช้สอยพื้นที่และรูปแบบสภาพแวดล้อมของพื้นที่ ศักยภาพและปัญหาที่เกิดขึ้นในแต่ละพื้นที่
3. การศึกษาแนวคิดและทฤษฎีในการออกแบบเพื่อส่งเสริมบรรยากาศการเรียนรู้อยู่อาศัยภายในมหาวิทยาลัย
4. นำเสนอแนวทางในการพัฒนาปรับปรุงสภาพแวดล้อมศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างกิจกรรมต่างๆ กับรูปแบบสภาพแวดล้อมของพื้นที่เปิดโล่ง

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

ทฤษฎีเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมของมหาวิทยาลัย

สภาพแวดล้อมทางกายภาพ หมายถึง สิ่งต่างๆ ทั้งปวงทางกายภาพไม่ว่าจะเป็นสิ่งที่ปรากฏตามธรรมชาติหรือสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น (Horayangkura, 1992) เช่น สิ่งของ เครื่องเรือน อาคาร ฯลฯ เหล่านี้ปรากฏเป็นสภาพแวดล้อมทางกายภาพ บางครั้งก็ใช้ “สภาพแวดล้อม” ในความหมายเดียวกันรวมทั้งในความหมาย “ปริภูมิ (space)” ด้วย

ดังนั้น สภาพแวดล้อมในสถานศึกษา จึงหมายถึง องค์ประกอบต่างๆ ภายในสถานศึกษา ที่จะส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และพัฒนาตนเองในทุกๆ ด้าน ได้แก่ สภาพแวดล้อมที่สวยงามร่มรื่นเป็นระเบียบและมีบรรยากาศดี มีความปลอดภัย มีวัสดุอุปกรณ์เสริมสร้างการพัฒนาการและเสริมการเรียนรู้อย่างหลากหลาย มีสิ่งช่วยให้เกิดการเรียนรู้ และไม่มีมลภาวะ ซึ่งเป็นสิ่งที่ช่วยกระตุ้นส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตนเองให้ไปสู่จุดมุ่งหมายตามที่สถานศึกษานั้นๆ กำหนด

แนวคิดเกี่ยวกับการวางผังแม่บทมหาวิทยาลัย

การวางผังแม่บทสถานศึกษาระดับอุดมศึกษาแบ่งออกเป็น 2 ประเภท ตามที่ตั้งและความสัมพันธ์กับชุมชน ดังนี้ (Boonkham, 1989)

1. มหาวิทยาลัยที่ตั้งอยู่ในเมือง (city university)
2. มหาวิทยาลัยชานเมือง (university town)

การวางผังแม่บทสถานศึกษาเป็นการกำหนดองค์ประกอบต่างๆ ตลอดจนการใช้ประโยชน์ภายในพื้นที่ตามความต้องการของการเรียนการสอนและการบริหารจัดการของแต่ละสถานศึกษา เพื่อสนองต่อประโยชน์ใช้สอยของบุคคลต่างๆ ทั้งสถานศึกษา ซึ่งผู้วางผังสถานศึกษาจำเป็นต้องศึกษาถึงข้อดี ข้อเสีย สิ่งที่เป็นอุปสรรคต่อการวางผังแม่บท ซึ่งมีลักษณะตามพื้นที่ที่ตั้งของสถานศึกษา และระยะเวลาในการวางผัง และปฏิบัติตามแผน แบ่งออกได้เป็น ระยะสั้น 5 ปี ระยะกลาง 10 ปี และระยะยาว 20 ปี ต้องคำนึงถึงความสัมพันธ์ เชื่อมโยงของรูปแบบ 3 รูปแบบ คือ รูปแบบของกิจกรรม (pattern of activity) รูปแบบของระบบคมนาคมและระบบสาธารณูปโภค (pattern of circulation & facility) และรูปแบบของการรับรู้ (pattern of perception)

แนวคิดเกี่ยวกับระบบการสัญจร

ระบบการสัญจรในมหาวิทยาลัย โดยทั่วไปประกอบด้วย ถนนสายหลัก ถนนสายรอง ถนนสายย่อย หรือถนนบริการ ที่จอดรถและทางเท้า สำหรับบางมหาวิทยาลัยในปัจจุบันอาจมีการกำหนดเส้นทางสำหรับจักรยานโดยเฉพาะด้วย ทั้งนี้นโยบายในการจัดระบบสัญจร แต่ละมหาวิทยาลัยอาจไม่เหมือนกัน ขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อม แต่ที่ต้องคำนึงถึงการจัดระบบทางสัญจรให้เกิดการเชื่อมโยงกัน อาจจะเป็นการเชื่อมโยงกับอาคาร การเชื่อมโยงกับที่โล่งที่มีการทำกิจกรรม เป็นต้น ภายใต้หลักการที่เหมือนกัน 3 อย่าง คือ หลักการในเรื่องความสะดวก ความปลอดภัย และความสวยงาม (Dober, 1963)

แนวคิดและทฤษฎีการสร้างจินตภาพ

องค์ประกอบสำคัญที่มีผลช่วยในการจัดระเบียบทางกายภาพของสภาพแวดล้อมของพื้นที่สาธารณะ ซึ่งได้แก่ เส้นทาง ขอบเขต ย่าน ชุมทาง สัญลักษณ์ (Lynch, 1960) โดยที่องค์ประกอบต่างๆ มีความสัมพันธ์กันอย่างสมดุล จะส่งผลให้สามารถเข้าใจเมืองได้ง่าย เกิดการจดจำ และก่อให้เกิดจินตภาพที่ชัดเจน นอกจากนี้หากได้มีการส่งเสริมองค์ประกอบที่เป็นที่รับรู้ร่วมกันของคนส่วนใหญ่ก็จะก่อให้เกิดเป็นจินตภาพสาธารณะ (public image) ได้

แนวทางหลักของแผนการออกแบบมหาวิทยาลัย คือ การให้ส่วนต่างๆ ของมหาวิทยาลัยนั้นเชื่อมต่อกัน เพื่อสร้างความสอดคล้องและให้ภาพลักษณ์ของมหาวิทยาลัยมีความชัดเจน ภาพลักษณ์นั้นเกิดโดยอาคารและทัศนียภาพโดยรอบ ซึ่งมักจะเป็นบริเวณกลุ่มอาคารที่ใช้สอยร่วมกันโดยเปรียบเสมือนเป็นศูนย์กลางของเขตการศึกษา โดยภาพลักษณ์คือผลจากอาคาร หรือสิ่งที่มีความสำคัญกับมหาวิทยาลัยที่อยู่ในความทรงจำของผู้ใช้ส่วนใหญ่ ทั้งนี้การวางผังควรจะทำให้เกิดจินตภาพของมหาวิทยาลัยนั้นๆ และสามารถสะท้อนถึงปรัชญาตลอดจนเอกลักษณ์ของมหาวิทยาลัยที่เป็นจินตภาพที่สามารถรับรู้และเข้าใจร่วมกัน ซึ่งจะส่งผลให้ผู้ที่พบเห็นเกิดความประทับใจและจดจำได้ (Edwards, 2000)

การออกแบบงานภูมิทัศน์

งานภูมิทัศน์ที่ร่มรื่นสวยงามมักจะมีองค์ประกอบด้วยกัน 2 ส่วน ได้แก่ ส่วนที่ไม่เปลี่ยนแปลงรูปอย่างถาวร (hardscape) องค์ประกอบภูมิทัศน์ที่ไม่มีชีวิตส่วนที่เป็นอาคารหรือสิ่งก่อสร้างขนาดเล็ก ส่วนที่เปลี่ยนแปลงรูปโดยง่าย (softscape) องค์ประกอบภูมิทัศน์ที่มีชีวิต ส่วนที่เป็นสนามหญ้าหรือพืชพรรณ ซึ่งการออกแบบภูมิทัศน์ที่ดีต้องคำนึงถึงสิ่งต่อไปนี้ (Srinawagul, 1999)

1. ออกแบบให้มีความงามด้วยรูปแบบที่สร้างสรรค์น่าสนใจ ให้เกิดความรู้สึกประทับใจแก่ผู้พบเห็นด้วยความงามและก่อให้เกิดแรงบันดาลใจอย่างใดอย่างหนึ่ง
2. ออกแบบให้สัมพันธ์กับประโยชน์ใช้สอยในยุคสมัยที่เต็มไปด้วยผู้คน การใช้ที่ดินที่มีอย่างจำกัดให้เกิดประโยชน์สูงสุด
3. ออกแบบให้เหมาะสมกับวัสดุอุปกรณ์หรือวัสดุที่มีอยู่ วัสดุที่ใช้ในการจัดสวนเป็นตัวกำหนดที่สำคัญต่อรูปแบบของสวน
4. ออกแบบให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อม คำว่า “สภาพแวดล้อม” หมายถึง ผู้คนที่เกี่ยวข้อง ซึ่งพิจารณาไปถึงรสนิยม ความเชื่อ ความคิดฝันเกี่ยวกับสวน ลักษณะกิจกรรม และสภาพแวดล้อมทางด้านภูมิทัศน์

การประเมินสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องในงานสถาปัตยกรรม

การประเมินอาคารและสิ่งแวดล้อมในด้านต่างๆ นับว่ามีความจำเป็นอย่างยิ่ง ในกระบวนการออกแบบ การประเมินดังกล่าวถือว่าเป็นส่วนสำคัญของกระบวนการออกแบบเพราะจะเป็นเครื่องมือช่วยตรวจสอบว่าอาคารหรือสิ่งแวดล้อมที่สร้างกับพฤติกรรมของผู้ใช้อาคารจริงนั้นสอดคล้องกันเพียงใด นอกจากนั้นผลการประเมินยังสามารถนำไปใช้ในการปรับปรุงแก้ไขอาคารหรือสิ่งแวดล้อมที่ทำการประเมินนั้นได้ทันที (Sachakul, 2011) การประเมินทางสถาปัตยกรรมที่จะสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการประเมินสภาพแวดล้อมพื้นที่เปิดโล่งภายนอกอาคารนั้น สามารถดำเนินการได้ใน 3 ลักษณะ คือ

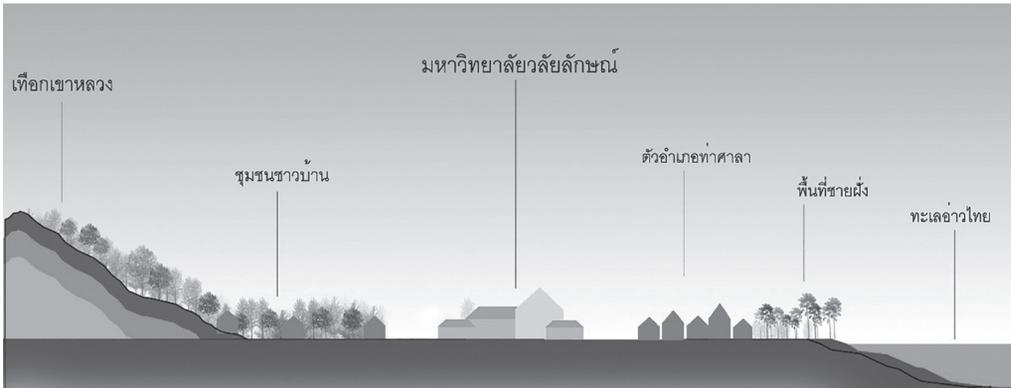
1. สอบถามทัศนคติและระดับความพึงพอใจของผู้ใช้หรือผู้อยู่ในสิ่งแวดล้อมที่ประเมิน
2. สอบถามเพื่อค้นหาแนวความคิดที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมของผู้ใช้อาคารหรือสิ่งแวดล้อมที่เป็นเชิงวิทยาศาสตร์ โดยใช้การทดลองในสภาพแวดล้อมจริงที่สามารถควบคุมได้
3. นำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาสำรวจไปใช้ในการกำหนดโปรแกรมที่จะออกแบบสภาพแวดล้อมหรือสิ่งก่อสร้างใหม่ หรือเพื่อปรับปรุงสภาพแวดล้อมหรืออาคารเดิม โดยให้ผู้ใช้อาคารหรือสิ่งแวดล้อมนั้นๆ ได้มีส่วนร่วมในกระบวนการรับฟังความคิดเห็น

การวิเคราะห์ข้อมูลและปัญหาที่เกิด

ด้านภูมิศาสตร์และที่ตั้ง

มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ตั้งอยู่บนพื้นที่ระหว่างเทือกเขานครศรีธรรมราช (เขาหลวง) ทางด้านทิศตะวันตกของมหาวิทยาลัย และพื้นที่ชายฝั่งทะเลอ่าวไทยที่ขนานทางด้านทิศตะวันออกของอำเภอท่าศาลา (ภาพที่ 2) พื้นที่เดิมมีลักษณะเป็นพื้นที่ราบและทุ่งนา มีลำห้วยและลำคลองไหลจากที่ราบสูงเชิงเขาด้านทิศตะวันตกลงสู่ทะเลอ่าวไทยด้านทิศตะวันออก มีการตั้งถิ่นฐานของชาวบ้านน้อย ส่วนใหญ่ใช้ประโยชน์สำหรับการทำเกษตรกรรมและเลี้ยงสัตว์ของชาวบ้าน พืชพันธุ์ส่วนใหญ่เป็นไม้เล็กและไม่ค่อยมีไม้ใหญ่มากนักซึ่งจะขึ้นอยู่กับทุ่งนา

ปัญหาที่เกิดขึ้นคือ ในช่วงฤดูที่ฝนตกหนักมักจะมึนน้ำที่ไหลมาจากเทือกเขาหลวงเพื่อลงสู่ทะเลอ่าวไทย ในปริมาณมาก ทำให้เกิดปัญหาน้ำท่วมขังในพื้นที่เนื่องจากระบายไม่ทัน และจากการที่ตั้งอยู่ไม่ไกลจากชายฝั่งทะเล ทำให้มีลมพัดที่ค่อนข้างแรงและอาจจะมียายุในฤดูมรสุม ในขณะที่เดียวกันก็จะมีแดดแรงและอากาศร้อนจัดในฤดูร้อน ซึ่งเงื่อนไขเหล่านี้ถือเป็นประเด็นสำคัญสำหรับการพัฒนาปรับปรุงพื้นที่เปิดโล่งภายในมหาวิทยาลัยที่เหมาะสม

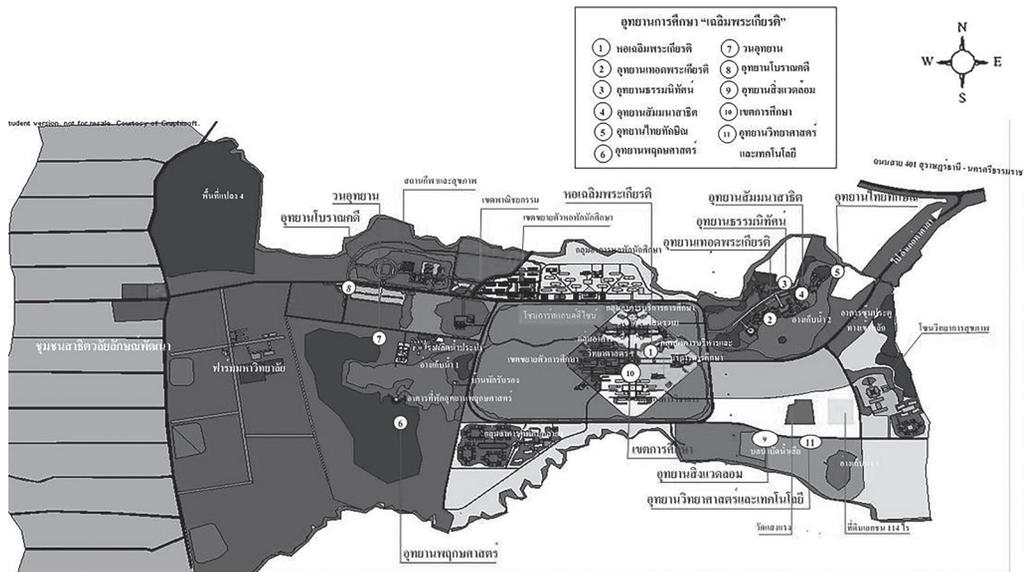

ภาพที่ 2 แสดงลักษณะทางภูมิศาสตร์ที่ตั้งของมหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์

การใช้ประโยชน์ที่ดิน

แต่เดิมมหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ได้มีการจัดแบ่งพื้นที่เพื่อการใช้ประโยชน์ที่ดิน โดยได้นำเอาแนวคิดการจัดตั้งโครงการอุทยานการศึกษา “เฉลิมพระเกียรติ” เพื่อเป็นแหล่งศึกษาตามอัธยาศัยของนักเรียน นักศึกษาและประชาชน เป็นแหล่งให้การศึกษาตลอดชีวิต แต่เนื่องด้วยเหตุผลและปัจจัยด้านต่างๆ ทำให้ยังไม่สามารถที่จะดำเนินการตามแผนที่วางไว้ได้ทั้งหมด และสามารถดำเนินการไปได้เพียงประมาณร้อยละ 50 ของแผนการใช้พื้นที่ได้ถูกกำหนดไว้เท่านั้น (ภาพที่ 3)

ปัญหาที่เกิดขึ้น คือ การขาดความต่อเนื่องของพื้นที่ใช้สอยที่ต้องเชื่อมต่อกัน และพื้นที่เปิดโล่งที่เกิดขึ้นทำให้ระยะทางในกาสัญจรไกลเกินไป และเมื่อพื้นที่ใช้สอยส่วนต่างๆ ขาดความสมบูรณ์ จึงมีความพยายามที่จะพัฒนาปรับปรุงพื้นที่ใช้สอยบางส่วนเพื่อการใช้งานชั่วคราว ทำให้เกิดรูปแบบสภาพแวดล้อมภายในเขตพื้นที่มหาวิทยาลัยที่หลากหลายและไม่มีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ซึ่งจะทำลายรูปแบบของสภาพแวดล้อมโดยรวมของมหาวิทยาลัย และไม่มีรูปแบบที่สื่อถึงความเป็นเอกลักษณ์ที่ผู้เข้ามาใช้สอยพื้นที่เกิดความประทับใจและสามารถจดจำได้

ผังบริเวณอุทยานการศึกษา “เฉลิมพระเกียรติ” มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์

อำนาจศาลา จังหวัดนครราชสีมา

มาตราส่วน 1 : 25,000

ภาพที่ 3 แสดงแผนผัง “อุทยานการศึกษาเฉลิมพระเกียรติ” มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์

ที่มา : งานแผนยุทธศาสตร์มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์

เส้นทางสัญจร

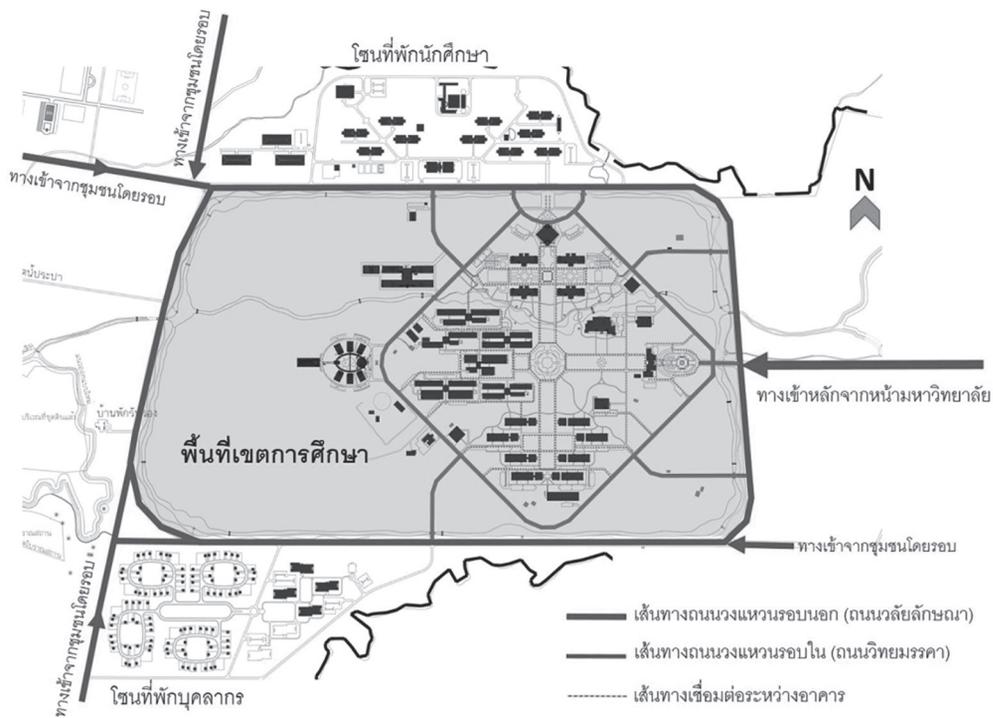
จากการศึกษาสำรวจการเข้าถึงเขตพื้นที่มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ มีถนนทางเข้ามหาวิทยาลัยสายหลักเข้าสู่มหาวิทยาลัยทางด้านทิศตะวันออกเฉียงเหนือ และยังมีทางเข้าถึงมหาวิทยาลัยได้จากชุมชนต่างๆ ที่รายรอบมหาวิทยาลัยอีก 4 เส้นทาง สำหรับโครงข่ายเส้นทางสัญจรภายในมหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ สามารถจำแนกได้ตามลักษณะการใช้งานที่ได้ 3 ระดับ ดังนี้ (ภาพที่ 4)

- เส้นทางถนนวงแหวนรอบนอก ได้แก่ ถนนเส้นหลักคือ ถนนวลัยลักษณ์ เป็นถนนที่ใช้สัญจรเชื่อมต่อระหว่างเขตการศึกษาเข้ากับกลุ่มหอพักนักศึกษาและที่พักรถโดยสารตลอดจนสถานที่ต่างๆ ภายในมหาวิทยาลัย มีเส้นทางเดิน วิ่ง หรือปั่นจักรยาน สำหรับออกกำลังกายควบคู่ไปกับเส้นทางถนนรอบนอกอีกด้วย

- เส้นทางถนนวงแหวนรอบใน ซึ่งมีถนนเส้นหลักก็คือ ถนนวิทยมรรคา เป็นถนนที่ใช้สัญจรภายในเขตการศึกษาทั้งหมดของมหาวิทยาลัย โดยจะผ่านกลุ่มอาคารต่าง ๆ และทางเชื่อมต่อกับถนนวงแหวนรอบนอก 5 ทาง

- เส้นทางเชื่อมต่อระหว่างอาคาร ซึ่งเป็นเส้นทางเดินเท้าและจักรยานที่ใช้เชื่อมต่อระหว่างอาคารต่างๆ ในเขตการศึกษา สามารถแบ่งออกได้ 2 ลักษณะ คือ เส้นทางกลางแจ้งที่ไม่มีหลังคาปกคลุมและเส้นทางที่มีหลังคาปกคลุม (cover way)

ปัญหาที่เกิดขึ้น คือ เส้นทางเชื่อมต่อระหว่างอาคารไม่มีการใช้งานตามที่ได้ถูกออกแบบไว้ ทำให้พื้นที่เปิดโล่งทรุดโทรมและขาดการดูแลรักษา มหาวิทยาลัยมีขนาดพื้นที่ค่อนข้างใหญ่ มีเส้นทางสัญจรของถนนที่ค่อนข้างไกล ทำให้เกิดความไม่สะดวกในการเดินทางในช่วงเวลาที่แดดจัดหรือฝนตก ระบบป้ายบอกทางที่ข่ารุงดูไม่มีความชัดเจนและเส้นทางสัญจรที่มีลักษณะของการวนกลับมาที่เดิม (loop) มักจะเกิดการรับรู้เส้นทางที่คลาดเคลื่อนในการเข้าถึงอาคารต่างๆ และเกิดความสับสนแก่ผู้ที่เข้ามาเยี่ยมชม สภาพแวดล้อมบริเวณสองข้างทางไม่มีลักษณะที่เป็นเอกลักษณ์สำหรับการจดจำในการบอกเส้นทาง

ภาพที่ 4 แผนผังแสดงโครงข่ายเส้นทางสัญจรภายในมหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์

ประเภทกลุ่มอาคารและกิจกรรม

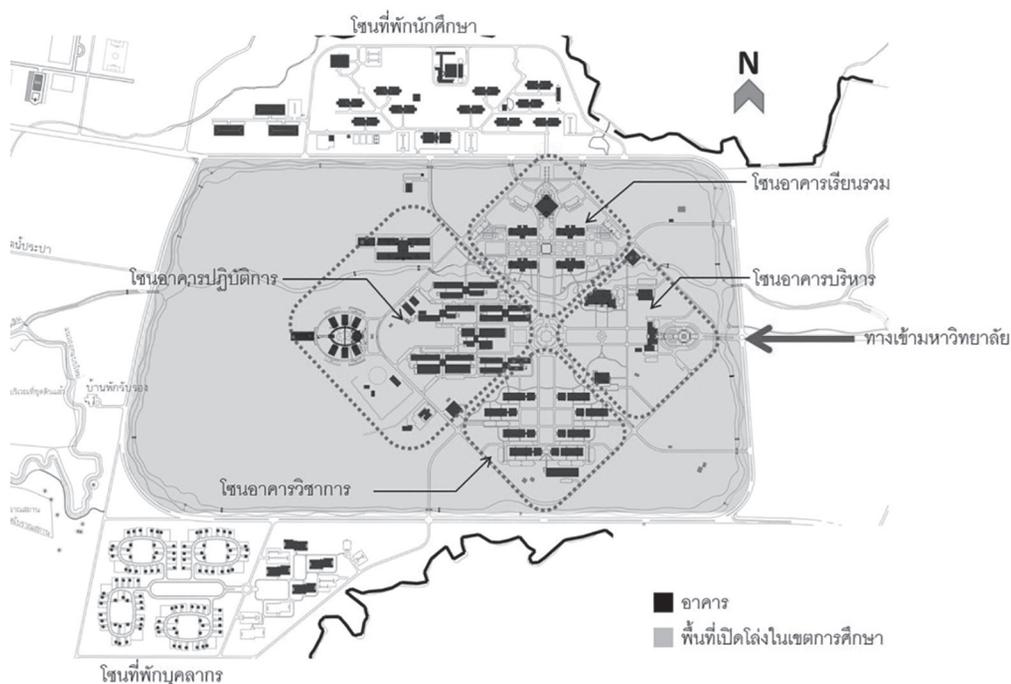
ในพื้นที่เขตการศึกษาจะมีการแบ่งโซนของพื้นที่กลุ่มอาคารต่างๆ เอาไว้อย่างชัดเจน ซึ่งจะมีความสัมพันธ์กับลักษณะของกิจกรรมที่เกิดขึ้นในบริเวณนั้นๆ ประกอบไปด้วย 4 ลักษณะกลุ่มอาคาร ได้แก่

- กลุ่มอาคารบริหาร เป็นส่วนของงานบริหารของมหาวิทยาลัย ตั้งอยู่บริเวณด้านหน้าจากทางเข้ามหาวิทยาลัย ที่ง่ายต่อการเข้าถึง
- กลุ่มอาคารเรียนรวม เป็นพื้นที่สำหรับกิจกรรมการเรียนการสอน และเป็นพื้นที่ที่นักศึกษาใช้งานมากที่สุด เชื่อมต่อกับโซนพื้นที่หอพักนักศึกษาที่อยู่ทางด้านทิศเหนือ

- กลุ่มอาคารวิชาการ เป็นพื้นที่ทำงานของอาจารย์แต่ละสำนักวิชาและอาจจะมีกิจกรรมการเรียนการสอนบ้าง เชื่อมต่อกับส่วนของที่พักบุคลากรซึ่งตั้งอยู่ทางด้านทิศใต้

- กลุ่มอาคารปฏิบัติการ เป็นส่วนของกิจกรรมการเรียนการสอนที่เป็นวิชาปฏิบัติของนักศึกษาและเป็นที่ทำงานของพนักงานสายปฏิบัติการ

กลุ่มอาคารเกือบทั้งหมดถูกออกแบบให้หันหน้าเข้าสู่พื้นที่เปิดโล่งขนาดใหญ่บริเวณใจกลางเขตการศึกษาซึ่งได้ถูกออกแบบไว้เป็นพื้นที่ภูมิทัศน์ สระน้ำ และใช้เป็นลานอเนกประสงค์สำหรับนักศึกษาใช้ประกอบกิจกรรมต่างๆ และแต่ละอาคารสามารถเชื่อมต่อถึงกันได้ด้วยเส้นทางเดินและทางจักรยานซึ่งมีหลังคาคลุม (ภาพที่ 5)

ภาพที่ 5 แสดงการวางผังและกลุ่มอาคารภายในเขตการศึกษา มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์

ปัญหาที่เกิด คือ การเปลี่ยนวิธีการเข้าถึงอาคาร จากทางเดินเท้าและจักรยานที่เชื่อมระหว่างอาคารที่ถูกออกแบบไว้มาเป็นถนนสำหรับจักรยานยนต์และรถยนต์ ทำให้ดูเหมือนอาคารส่วนใหญ่หันหลังให้กับเส้นทางสัญจรสำหรับการเข้าถึงอาคาร และขาดการออกแบบภูมิทัศน์ที่สนับสนุนทางเข้า (entrance) ที่เห็นได้ชัดและดูเชื่อเชิญสำหรับการเข้าถึงอาคาร การออกแบบอาคารโดยไม่คำนึงถึงพื้นที่เปลี่ยนผ่าน (transition space) หรือพื้นที่เชื่อมต่อระหว่างภายในและภายนอกอาคาร (semi-outdoor) ทำให้ลักษณะกิจกรรมการใช้สอยไม่มีความต่อเนื่องอย่างเหมาะสม ไม่มีอาคารหรือสิ่งปลูกสร้างที่สร้างการจดจำ (landmark) ได้อย่างชัดเจน

พื้นที่เปิดโล่งและกิจกรรมที่เกี่ยวข้อง

จากการศึกษาและสำรวจลักษณะทางกายภาพพื้นที่เปิดโล่งประมาณ 1,400 ไร่ ในพื้นที่เขตการศึกษา สามารถจำแนกรูปแบบพื้นที่เปิดโล่งได้ดังนี้

- พื้นที่เปิดโล่งโซนด้านหน้าทางเข้ามหาวิทยาลัย เป็นพื้นที่ที่ต่อเนื่องจากทางเข้าหลักของมหาวิทยาลัยทางด้านทิศตะวันออก เป็นพื้นที่บริเวณด้านหน้าของกลุ่มอาคารบริหารที่ทุกคนจะต้องผ่านเมื่อเดินทางเข้ามาในมหาวิทยาลัย มีลักษณะเป็นพื้นที่เปิดโล่งขนาดใหญ่ 2 แปลงทางด้านทิศเหนือและทิศใต้ ที่ยังไม่ได้มีการพัฒนา มีต้นไม้และพืชคลุมดินปกคลุม ซึ่งเดิมถูกกำหนดไว้เป็นพื้นที่สำหรับการขยายตัวในอนาคต แต่ปัจจุบันไม่ได้มีการจัดการให้มีความสวยงาม เพื่อให้เกิดมุมมองที่เชื้อเชิญและต้อนรับผู้คนที่เข้ามาในมหาวิทยาลัย

- พื้นที่จอดรถ ซึ่งจะกระจายตัวไปตามบริเวณกลุ่มอาคารต่างๆ มีทั้งรูปแบบที่มีลักษณะเป็นลานกลางแจ้ง ที่จอดรถที่มีหลังคาปกคลุม หรือลานจอดรถใต้ร่มไม้ แต่จะมีปัญหาสำหรับการใช้งานคือ พื้นที่จอดรถบางส่วนไม่ได้ถูกใช้งานเนื่องจากไกลจากตัวอาคารหรือลานจอดรถกลางแจ้งที่ร้อนเนื่องจากไม่มีหลังคาปกคลุม ในขณะที่บางกลุ่มอาคารมีพื้นที่จอดรถไม่เพียงพอในเวลาที่มีคนเข้ามาใช้พื้นที่พร้อมกันจำนวนมาก

- พื้นที่ลานกิจกรรม ซึ่งจะค่อนข้างกระจุกตัวอยู่ในบริเวณโซนกลุ่มอาคารเรียนรวม เนื่องจากเป็นพื้นที่ที่นักศึกษาเข้าไปใช้งานร่วมกันเป็นจำนวนมากและเชื่อมต่อกับโซนหอพักนักศึกษาไม่ไกล ส่วนใหญ่จะมีลักษณะเป็นพื้นที่ลานคอนกรีตหรือพื้นที่ลาดแข็งโล่งๆ โดยรอบอาคาร เช่น ลานกิจกรรมบริเวณด้านหน้าและด้านหลังอาคารไทยบุรี ซึ่งถูกออกแบบไว้ให้รองรับกิจกรรมที่หลากหลายไม่เฉพาะเจาะจง แต่ปัญหาในการใช้งานพื้นที่คือความร้อนในช่วงเวลากลางวันและขาดแสงสว่างในช่วงเวลากลางคืน จึงทำให้ไม่ค่อยมีคนออกมาใช้พื้นที่ภายนอกอาคารมากนัก เมื่อกิจกรรมกระจุกตัวอยู่ในโซนพื้นที่เดียวทำให้โซนพื้นที่อื่นๆ ดูเรียบเหงาไม่ส่งเสริมบรรยากาศของการเรียนรู้อยู่อาศัยภายในมหาวิทยาลัยเท่าที่ควร

- พื้นที่ภูมิทัศน์ บริเวณใจกลางของพื้นที่เขตการศึกษา ส่วนใหญ่จะเป็นสนามหญ้ามีลักษณะเป็นที่ราบสลับเนินดินบ้างเล็กน้อย มีลำธารไหลผ่านบริเวณใจกลางเขตการศึกษา มีการปลูกต้นไม้เพื่อให้ร่มเงาบริเวณรอบๆ อาคาร และสองข้างทางสัญจร บางบริเวณมีกลุ่มต้นไม้เดิมในพื้นที่ซึ่งเป็นร่องรอยการตั้งถิ่นฐานของชาวบ้าน และบางอาคารมีการจัดสวนเพื่อเพิ่มบรรยากาศและความสวยงามให้พื้นที่ใช้สอย แต่จะมีปัญหาในการดูแลรักษาที่ทำได้ไม่ถึง ทำให้ภูมิทัศน์บางส่วนกลายเป็นพื้นที่รกร้างและต้นไม้ยืนต้นตาย มีการพัฒนาปรับปรุงภูมิทัศน์เป็นจุดๆ ไม่คำนึงถึงภาพรวม ทำให้ขาดความเป็นเอกภาพและเอกลักษณ์ของพื้นที่

- พื้นที่สวนสำหรับการพักผ่อนหย่อนใจ ในพื้นที่เขตการศึกษาพบว่ายังมีการจัดเตรียมพื้นที่สำหรับการพักผ่อนหย่อนใจที่เป็นพื้นที่เปิดโล่งภายนอกอาคารค่อนข้างน้อย ทั้งๆ ที่มีความพร้อมด้านสภาพแวดล้อมค่อนข้างมาก คือ มีพื้นที่ที่กว้างขวาง สนามหญ้าและเนินดินสำหรับทำกิจกรรม ต้นไม้ใหญ่ที่ให้ร่มรื่น สระน้ำและลำธารที่ช่วยส่งเสริมบรรยากาศการพักผ่อน และการจัดสวนที่สวยงามในบางบริเวณพื้นที่ แต่เนื่องจากมีปัญหาระยะทางและการเข้าถึงที่ไม่ค่อยสะดวก ประกอบกับไม่ได้มีการเตรียมอุปกรณ์อำนวยความสะดวกสำหรับการทำกิจกรรมหรือพักผ่อน เช่น ม้านั่งสำหรับพักผ่อน ทางเดินเท้าและจักรยาน ที่หลบแดดฝน ร้านค้า ถึงขยะ ไฟส่องสว่าง ฯลฯ ทำให้แม้แต่ศาลาที่มีอยู่เดิมก็ไม่มีผู้เข้าไปใช้สอยพื้นที่ เนื่องจากรู้สึกไม่สะดวกสบายและไม่ปลอดภัยในบางช่วงเวลา

- ด้านความต้องการพื้นที่เปิดโล่ง ผู้ใช้ต้องการพื้นที่เชิงสัญลักษณ์ที่ทุกคนสามารถรับรู้ร่วมกันได้ ทางสัญจรทางเดินเท้า เส้นทางจักรยาน ที่สะดวกและชัดเจนเหมาะสมแก่การใช้งาน พื้นที่ศาลาพักผ่อนเพื่อ กำบังแดด ฝน หรือสำหรับจอดรถ ต้องที่จอดรถที่มีร่มเงาหรือสิ่งปกคลุม มีความต้องการพื้นที่กิจกรรมเพื่อการพักผ่อนและกิจกรรมนันทนาการรวมถึงภูมิทัศน์ที่มีความร่มรื่นและสวยงาม และมีความปลอดภัยในการ ใช้พื้นที่

- ด้านความพึงพอใจ พบว่าผู้ที่มีความพึงพอใจต่อการรับรู้สภาพแวดล้อมของพื้นที่เปิดโล่ง ความ สะดวกและเหมาะสมของพื้นที่ในการทำกิจกรรมต่างๆ ที่มีอยู่ ตลอดจนความสะดวกในการใช้เส้นทางสัญจร ในระดับที่น้อย

ผลจากการศึกษาความคิดเห็นผู้ใช้สอยพื้นที่ พบว่าปัญหาของพื้นที่เปิดโล่งภายในมหาวิทยาลัยวลัย ลักษณ์นั้นยังไม่มีบรรยากาศที่จะสร้างความประทับใจและความรู้สึกปลอดภัยแก่ผู้ใช้สอยพื้นที่ พื้นที่เปิดโล่ง ต่างๆ มีความเพียงพอแต่ยังขาดความเหมาะสมในการใช้งาน เช่น พื้นที่จอดรถ พื้นที่เปิดโล่งสำหรับการพักผ่อน ซึ่งพบว่าผู้ใช้สอยส่วนใหญ่มีความต้องการที่จะใช้พื้นที่เปิดโล่งที่สะดวกสบาย ร่มรื่น สวยงาม เข้าถึงง่าย และทำกิจกรรมที่หลากหลาย จึงเป็นผลให้ผู้ใช้สอยพื้นที่ยังมีความพึงพอใจต่อรูปแบบพื้นที่เปิดโล่งน้อย

บทสรุปและการเสนอแนะแนวทางในการปรับปรุงพื้นที่เปิดโล่ง

จากผลของการศึกษาวิจัย สามารถสรุปผลการวิจัยและเสนอแนะแนวทางในการพัฒนาปรับปรุง สภาพแวดล้อมของพื้นที่เปิดโล่งเพื่อการเรียนรู้อยู่อาศัยภายในเขตพื้นที่ของเขตการศึกษาของมหาวิทยาลัย วลัยลักษณ์ ได้ดังนี้

กิจกรรมการเรียนรู้อยู่อาศัย

ภายในมหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์มีรูปแบบของกิจกรรมการเรียนรู้อยู่อาศัยที่เกิดขึ้นหลากหลาย ซึ่ง การศึกษาวิจัยนี้จะมุ่งเน้นในขอบเขตพื้นที่ของเขตการศึกษา โดยจะแบ่งลักษณะกิจกรรมที่เกี่ยวข้องออกเป็น 3 ลักษณะ

1. กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอน

มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ เป็นมหาวิทยาลัยที่มีการบริหารจัดการแบบ “รวมศูนย์” จึงมีรูปแบบการ ใช้พื้นที่ส่วนใหญ่ร่วมกัน เช่น การเรียนบรรยายที่กลุ่มอาคารเรียนรวมและเรียนภาคปฏิบัติที่ศูนย์เครื่องมือ วิทยาศาสตร์ จึงมักจะพบว่าเมื่อนักศึกษาต้องใช้พื้นที่พร้อมกันเป็นจำนวนมาก จึงมีความต้องการพื้นที่เปิด โล่งสำหรับการพักผ่อนมากตามไปด้วย โดยเฉพาะเมื่อมีกิจกรรมที่ผู้คนจากภายนอกเข้ามาใช้พื้นที่ใน มหาวิทยาลัยด้วย เช่น กิจกรรมถ่ายรูปแสดงความยินดีในวันรับปริญญา วันรับเสด็จของนักศึกษาแพทย์ และเภสัช หรือพิธีรับหมวกของนักศึกษาพยาบาล เป็นต้น ทำให้เกิดปัญหาด้านความเพียงพอและ การกระจุกตัวของพื้นที่ เช่น ที่จอดรถ พื้นที่พักผ่อน พื้นที่จัดทำซุ้มถ่ายรูป เป็นต้น โดยกิจกรรมเหล่านี้ มักจะกระจุกตัวอยู่บริเวณของพื้นที่เปิดโล่งโซนอาคารเรียนรวม ซึ่งจะมีลานกิจกรรมขนาดใหญ่ที่สามารถใช้ ร่วมกันได้จำนวนมาก

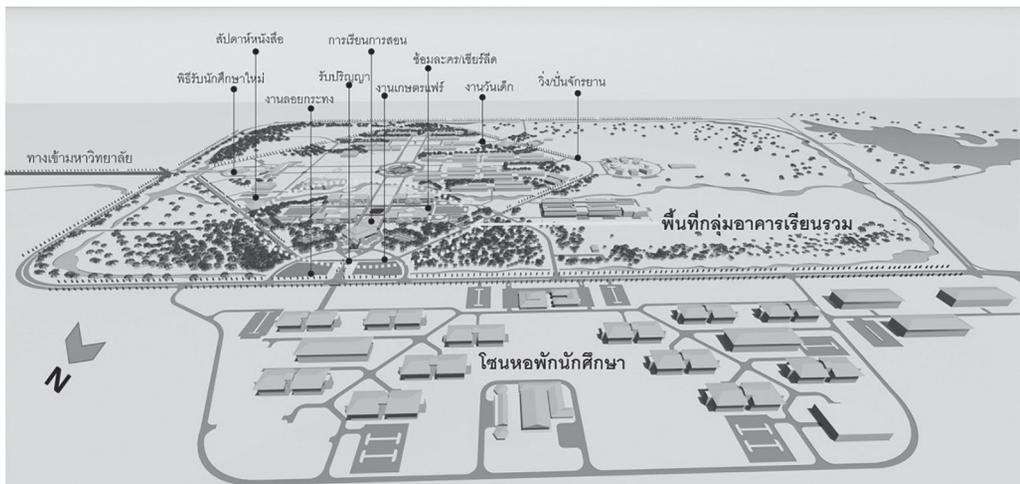
2. กิจกรรมที่เกี่ยวกับการอยู่อาศัย

นักศึกษาส่วนใหญ่ใช้ชีวิตประจำวันอยู่ภายในรั้วมหาวิทยาลัย จากการเก็บข้อมูลด้วยการสังเกตพบว่า มีกิจกรรมที่เกี่ยวกับการอยู่อาศัยในรั้วมหาวิทยาลัยของนักศึกษา ที่มีผลต่อการใช้ประโยชน์ของพื้นที่เปิดโล่งในเขตการศึกษามหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ เช่น การพักผ่อนหย่อนใจ การหาพื้นที่อ่านหนังสือหรือการทำงานเป็นกลุ่ม การพบปะพูดคุย การรับประทานอาหารหรือของว่าง การซ้อมเชียร์กีฬา/เชียร์ลีดเดอร์ การซ้อมละครเวที การเล่นกีฬา เช่น การวิ่งหรือปั่นจักรยาน ซึ่งพบว่ากิจกรรมส่วนใหญ่เหล่านั้นก็ยังมีพื้นที่บริเวณโซนของพื้นที่อาคารเรียนรวมเป็นหลักเนื่องจากพื้นที่ดังกล่าวไม่ไกลจากโซนที่พักของนักศึกษา

3. กิจกรรมที่จัดขึ้นเป็นครั้งคราว

ส่วนใหญ่จะงานเทศกาลหรือเป็นกิจกรรมที่มีการจัดขึ้นเป็นประจำทุกปี เช่น ที่งานเกษตรแฟร์และงานวันเด็กที่มีความจำเป็นต้องใช้พื้นที่เปิดโล่งขนาดใหญ่สำหรับจัดกิจกรรมที่รองรับกลุ่มคนจำนวนมาก ซึ่งบางครั้งก็มีการใช้พื้นที่เส้นทางสัญจรในการจัดงานทำให้ต้องมีการปิดการสัญจรบางเส้นทาง งานลอยกระทงที่ต้องใช้พื้นที่ริมน้ำ หรือสัปดาห์หนังสือที่ปัจจุบันต้องใช้พื้นที่ลานจอดรถชั่วคราวในการจัดงาน

สรุปได้ว่า รูปแบบของกิจกรรมการเรียนรู้อาศัยที่เกิดขึ้นในมหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์นั้นมีความหลากหลายทั้งรูปแบบกิจกรรม กลุ่มผู้ใช้ จำนวนของผู้ใช้ และพื้นที่ทำกิจกรรม ซึ่งกิจกรรมส่วนใหญ่ก็มักจะกระจุกตัวอยู่บริเวณพื้นที่เปิดโล่งในโซนกลุ่มอาคารเรียนรวม เพราะเป็นพื้นที่ต่อเนื่องจากโซนที่พักนักศึกษา ซึ่งสามารถเดินทางและเข้าถึงได้อย่างสะดวกทั้งการสัญจรด้วยรถและการเดินเท้า ในขณะที่พื้นที่โซนอื่นๆ ดูเงียบเหงาไม่มีกิจกรรมการใช้สอยพื้นที่เปิดโล่ง และไม่ส่งเสริมบรรยากาศของการเรียนรู้อาศัยเท่าที่ควร (ภาพที่ 7)

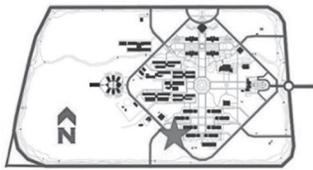
ภาพที่ 7 แสดงกิจกรรมที่เกิดขึ้นบนพื้นที่เปิดโล่งที่ความสัมพันธ์กับโซนที่พักนักศึกษา

การพัฒนาปรับปรุงสภาพแวดล้อมของพื้นที่เปิดโล่ง

จากการศึกษาสำรวจพื้นที่และรูปแบบของกิจกรรมการเรียนรู้ที่อยู่อาศัย ที่เกิดขึ้นในมหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ สามารถนำเสนอแนวทางในการพัฒนาปรับปรุงพื้นที่เปิดโล่งได้ดังนี้

1. เส้นทางสัญจร

ควรมีการพัฒนาปรับปรุงเส้นทางสัญจรให้มีความชัดเจน ทั้งทางรถยนต์ ทางจักรยาน และทางเดินเท้า พร้อมๆ กับการจัดภูมิทัศน์สองข้างทางให้มีร่มรื่นและสวยงาม ด้วยพืชพันธุ์ที่มีในท้องถิ่นเพื่อแสดงออกถึงเอกลักษณ์ของพื้นที่ มีระบบป้ายบอกทางที่ชัดเจนและเข้าใจได้ง่าย มีพื้นที่พักผ่อนสำหรับบรรเทาประจำทาง หรือใช้เป็นพื้นที่หลบฝนระหว่างเดินทาง ปรับปรุงทางเดินเท้าให้มีร่มเงาเพื่อลดการใช้ยานพาหนะในระยะทางที่ไม่ไกลนัก มีไฟส่องสว่างเพื่อความปลอดภัยในเวลากลางคืนสำหรับผู้ใช้สอยแต่ละพื้นที่ (ภาพที่ 8)

ก่อนปรับปรุง

หลังปรับปรุง

ภาพที่ 8 แนวทางการปรับปรุงเส้นทางสัญจรและถนนทางเข้าสู่อาคารให้ร่มรื่นสวยงาม มีที่พักผ่อนและป้ายบอกทาง

2. พื้นที่จอดรถ

ควรมีการจัดพื้นที่จอดรถให้สอดคล้องกับจำนวนผู้ใช้พื้นที่แต่อาคารของแต่ละโซนพื้นที่ของเขตการศึกษา ทั้งจำนวนและรูปแบบยานพาหนะ (รถยนต์ รถจักรยานยนต์ รถจักรยาน) พิจารณาถึงความเหมาะสมกับสภาพฝนฟ้าอากาศในพื้นที่ เช่น ให้มีหลังคาปกคลุมเพื่อกันแดดกันฝนหรือใช้ลานจอดรถบริเวณใต้ร่มไม้ให้มากขึ้น ปรับปรุงทางเดินเข้าสู่อาคารให้สามารถกันแดดกันฝนได้ ลดการสร้างลานจอดรถที่เป็นลานคอนกรีตขนาดใหญ่ หรือหาวิธีปรับเปลี่ยนพื้นที่ลานคอนกรีตเป็นพื้นที่ลาดเชิงรูปแบบอื่น เพื่อลดการสะท้อนความร้อนเข้าสู่อาคารและพื้นที่โดยรอบ ให้มีความเหมาะสมกับสภาพภูมิอากาศของพื้นที่ชายฝั่งภาคใต้

3. ลานกิจกรรม

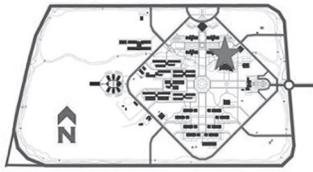
ควรมีการกระจายตำแหน่งของลานกิจกรรมให้มีความทั่วถึงในแต่ละโซนพื้นที่ มีขนาดและรูปแบบที่หลากหลายสำหรับการเลือกใช้ ให้เหมาะสมกับการทำกิจกรรมของนักศึกษาทั้งกลุ่มเล็กและกลุ่มใหญ่ การปลูกต้นไม้เพื่อเพิ่มพื้นที่ร่มเงาและความสวยงามให้กับพื้นที่ลานกิจกรรมต่างๆ ด้วยพืชพันธุ์ที่หาได้ง่ายและมีเอกลักษณ์ของพื้นที่ การเลือกใช้วัสดุที่สามารถหาได้ง่ายในท้องถิ่นมาใช้ออกแบบเพื่อเพิ่มการเชื่อมโยงเรื่องราวระหว่างมหาวิทยาลัยและชุมชน เช่น ลานอิฐ ลานดิน ลานทราย เป็นต้น ก็จะส่งเสริมให้พื้นที่เปิดโล่งมีรูปแบบที่เป็นเอกลักษณ์ นำเข้าไปใช้งาน และก่อให้เกิดบรรยากาศการเรียนรู้อยู่อาศัยทั่วทุกพื้นที่ภายในมหาวิทยาลัยมากขึ้น (ภาพที่ 9)

ภาพที่ 9 การปรับปรุงพื้นที่เปิดโล่งของลานกิจกรรมโดยการลดพื้นที่ลานคอนกรีตและเพิ่มความร่มรื่นขึ้นด้วยต้นไม้

4. พื้นที่พักผ่อนและสันทนาการ

ควรมีการพัฒนาปรับปรุงพื้นที่เปิดโล่งสำหรับการพักผ่อนและสันทนาการที่มีอยู่เดิมแต่ไม่ถูกใช้งาน ให้มีความร่มรื่นสวยงามและสอดคล้องกับความต้องการใช้พื้นที่ของนักศึกษามากขึ้น ปรับปรุงพื้นที่ภูมิทัศน์หรือพื้นที่เปิดโล่งที่มีศักยภาพที่จะรองรับกิจกรรมดังกล่าวให้มีการเข้าไปใช้งาน เพื่อลดโอกาสการถูกทิ้งร้างของพื้นที่และเป็นการใช้ศักยภาพของพื้นที่เหล่านั้นให้เกิดประโยชน์ เช่น การพัฒนาพื้นที่สวนป่าที่มีความร่มรื่นให้สามารถเข้าไปใช้ประโยชน์หรือทำกิจกรรมต่างๆ และมีพื้นที่สำหรับกันแดดกันฝนได้ หรือการปรับปรุงพื้นที่ริมลำธารเพื่อรองรับกิจกรรม การพักผ่อนหรือการออกกำลังกาย เพื่อเป็นการกระจายกิจกรรมสู่พื้นที่อื่นๆ สร้างบรรยากาศการเรียนรู้อยู่อาศัยให้ดูมีชีวิตชีวามากขึ้น (ภาพที่ 10)

ก่อนปรับปรุง

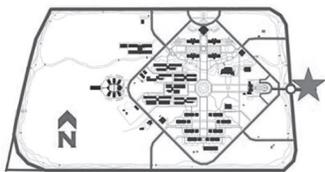
หลังปรับปรุง

ภาพที่ 10 การปรับปรุงทางสัญจรและภูมิทัศน์พื้นที่ริมลำธารเพื่อกิจกรรมการพักผ่อนและันทนาการที่หลากหลาย

5. ภูมิทัศน์และทัศนียภาพ

การจัดภูมิทัศน์ในพื้นที่ต่างๆ ภายในมหาวิทยาลัยควรมีแนวทางและรูปแบบที่มีความเป็นเอกภาพ เพื่อสร้างความกลมกลืนให้กับทุกพื้นที่ภายในมหาวิทยาลัย เพื่อเป็นการส่งเสริมเอกลักษณ์ที่ทำให้เกิดเป็นจินตภาพและการรับรู้ถึงความเป็นมหาวิทยาลัยด้วยลักษณะมากขึ้น เช่น การเปิดมุมมองจากทางเข้าด้านหน้ามหาวิทยาลัยให้สามารถมองเห็นเทือกเขาหลวงซึ่งอยู่ด้านหลัง เพื่อเป็นการสื่อให้เห็นถึงลักษณะที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ของมหาวิทยาลัย (ภาพที่ 11)

ก่อนการปรับปรุง

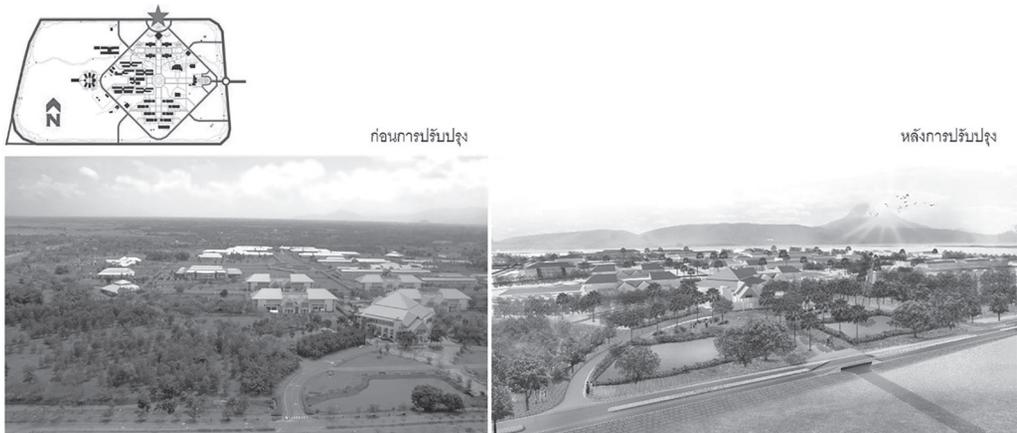

หลังการปรับปรุง

ภาพที่ 11 การออกแบบภูมิทัศน์โดยคำนึงถึงมุมมองและการรับรู้ทัศนียภาพของผู้ที่เข้ามาใช้สอยพื้นที่ภายในมหาวิทยาลัย

การใช้สนามหญ้าและเนินดินเป็นส่วนหนึ่งของภูมิทัศน์เพื่อลดต้นทุนการดูแลรักษา เนื่องจากมหาวิทยาลัยมีพื้นที่ขนาดใหญ่ การนำพืชพันธุ์ที่มีเอกลักษณ์ของท้องถิ่นและเจริญเติบโตได้ดีในพื้นที่มาใช้ในการออกแบบภูมิทัศน์และพื้นที่เปิดโล่งเพื่อง่ายต่อการบำรุงรักษา และสื่อถึงเอกลักษณ์เชิงพื้นที่ของมหาวิทยาลัย การนำต้นทึบด้านสภาพแวดล้อมที่มีมาใช้ให้เกิดประโยชน์มากที่สุด เช่น การเข้าไปใช้ประโยชน์จากพื้นที่ริมลำธารและสวนป่าเพื่อทำกิจกรรมต่างๆ มากกว่าแค่เอาไว้แค่มองดูสวยงามเท่านั้น ตลอดจนการคำนึงถึงมุมมองที่มีผู้พบเห็นบ่อยครั้งให้มีทัศนียภาพที่สวยงามและเป็นเอกลักษณ์ เพื่อง่ายต่อการจดจำและสร้างความประทับใจ (ภาพที่ 12)

ภาพที่ 12 การออกแบบพื้นที่เปิดโล่งโดยคำนึงถึงมุมมองที่สวยงามและการรับรู้จินตภาพของมหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์

6. พื้นที่ที่ไม่มีการใช้ประโยชน์

ควรมีแนวทางในการจัดการ และพัฒนาพื้นที่ที่ยังไม่มีการใช้ประโยชน์หรือเพื่อการใช้ประโยชน์ในอนาคต ไม่ให้กลายเป็นพื้นที่ป่ารกชัฏหรือพื้นที่รกร้าง ซึ่งไม่ส่งเสริมบรรยากาศการเรียนรู้อยู่อาศัยภายในรั้วมหาวิทยาลัย อีกทั้งยังเป็นภาพลักษณ์ออกสู่สังคมภายนอกอีกด้วย

ข้อเสนอแนะ

ด้านนโยบายและการวางแผนพัฒนาเพื่ออนาคต

ควรมีการจัดทำแผนเพื่อพัฒนาการใช้ประโยชน์ที่ดินในอนาคต ที่มีแนวคิดหรือมีวัตถุประสงค์ที่ชัดเจน มีความทันสมัยเหมาะสมในยุคสมัยนั้นๆ มีความครบถ้วนสมบูรณ์ทุกระบบงานที่มีความเกี่ยวข้อง เพื่อใช้เป็นแนวทางการพัฒนาปรับปรุงสภาพแวดล้อมทางกายภาพของพื้นที่ส่วนต่างๆ ในมหาวิทยาลัย และอาจมีความยืดหยุ่นสำหรับการนำมาใช้พัฒนาได้จริง และต้องมีการพัฒนาความรู้แก่หน่วยงานที่รับผิดชอบอย่างสม่ำเสมอ เพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจในการพัฒนาปรับปรุงสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้อยู่อาศัยอย่างแท้จริง

ด้านแนวทางการออกแบบพัฒนาปรับปรุง

ในการออกแบบและพัฒนาปรับปรุง ควรมีการสร้างเรื่องราวหรือแนวความคิดที่มีความเหมาะสมที่สามารถนำเสนอรูปแบบสภาพแวดล้อมของพื้นที่เปิดโล่งภายในมหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ให้มีความน่าสนใจ เป็นที่น่าจดจำ และมีความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวอย่างชัดเจน เช่น ความเป็นมหาวิทยาลัยของท้องถิ่น สื่อให้เห็นถึงรูปแบบสภาพแวดล้อมที่มีความสัมพันธ์หรือเกี่ยวเนื่องกับสภาพแวดล้อมของพื้นที่และชุมชนโดยรอบ ด้วยการนำรูปแบบวิถีชีวิตบางอย่างมาใช้ในการออกแบบพื้นที่สำหรับทำกิจกรรม การเลือกใช้วัสดุอุปกรณ์ที่สามารถหาได้ง่ายในชุมชนหรือพื้นที่ใกล้เคียงและต้นทุนไม่สูงมาใช้ในการออกแบบ การเลือกพืชพันธุ์ที่มีความเป็นเอกลักษณ์และสามารถเจริญเติบโตได้ในพื้นที่โดยไม่ต้องดูแลรักษามากมาย ซึ่งทั้งหมดนี้อาจจะช่วยนำเสนอภาพลักษณ์ของมหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ ให้เป็นที่น่าจดจำและสร้างความประทับใจแก่ทั้งผู้อยู่อาศัยและผู้ที่มาเยี่ยมเยือนได้

เอกสารอ้างอิง

- Boonkham, D. & other (1989). *Karn wang phung maebot sathansueksa radub udomsueksa.* (In Thai) [Master plan layout for higher education]. Bangkok: Chulalongkorn University.
- Dober, R.P. (1963). *Campus planning.* Massachusetts: ReinHold Publishing Coporation.
- Edwards. B. (2000). *University architecture.* London: Spon Press.
- Horayangkura, V. (1992). *Phuettikam manut kub saphabwaetlom.* (In Thai) [Human behavior and environment]. Bangkok: Chulalongkorn University Press.
- Lynch, K. (1960). *The image of the city.* Massachusetts: M.I.T Press.
- Sachakul, V. (2011). *Karn prameon saphabwaedlom arkhan.* (In Thai) [Building environment post-occupancy evaluation]. Bangkok: Chulalongkorn University Press.
- Srinawagul, S. (1999). *Landscape and home.* (In Thai) [Landscape and home]. Bangkok: Actme Printing.